

УДК 594.38

Балашов І.О., Василюк О.В.

ЗНАХІДКА КОЛОНІЇ *HELIX ALBESCENS* (GASTROPODA, GEOPHILA, HELICIDAE) У КИЄВІ

Багато видів наземних молосків схильні до поширення шляхом антропохорії [2, 4]. У межах України це виражене в просуванні деяких видів молосків з півдня на північ і з заходу на схід, не рідко таким чином виникають відокремлені популяції на великій відстані від основного ареалу [4]. Найкраще факт просування південних видів на північ з утворенням популяцій далеко за межами основного ареалу в Україні ілюструє наземна малакофауна великих міст – Києва та Львова. В обох містах існують ізольовані популяції причорноморського виду *Krynickillus melanocephalus* Kaleniczenko, 1851 [2, 4], а у Львові зареєстрована також ізольована популяція кримського ендеміка *Brephulopsis cylindrica* (Menke, 1828) [4]. Підтвердженням цієї тенденції є також нещодавня знахідка колонії *Helix albescens* Rossmässler, 1839 у Києві. В Україні цей вид відомий для Криму і степової зони поза межами Кримського півострова [3, 5].

Вперше для Києва порожні черепашки *H. albescens* були зареєстровані 21.05.2006 р. О.В. Василюком на території урочища "Замкова гора" (Подільський р-н, між вулицями Воздвиженська та Андріївський Узвіз). Пізніші дослідження згаданої території (27.05.2006 р.) виявили 23 порожні черепашки та 2 живих особин (з виявлених черепашок 4 були передані на зберігання до колекції наземних молосків основного фонду Державного природознавчого музею НАН України, інвентарний номер 2217). Така суттєва кількість порожніх черепашок і наявність живих особин може свідчити про те, що зареєстровано не поодинокі випадкові особини *H. albescens*, а стійку колонію даного виду, здатну до самовідтворення. Це може підтверджувати також факт перезимівлі живих молосків, незважаючи на різке похолодання, що спостерігалось у Києві на початку 2006 р. Ділянка, на якій мешкають представники цього виду, є верхньою частиною крутого схилу (більше 45°) південно-західної експозиції. Схил відкритий, з поодинокими кущами і деревами. Над вказаним схилом, на вершині Замкової гори, рослинність представлена досить щільними заростями різних порід дерев і кущів. Під схилом рослинність аналогічна до вершини гори та переходить у новобудову. На цих ділянках *H. albescens* не виявлено, як не виявлено його й на схилах інших експозицій Замкової гори. Як відомо, круті схили південної експозиції мають виражено ксерофільні умови [1], тож можливо, що *H. albescens* на території м. Києва тяжіє саме до ксерофільних умов. Хоча *H. albescens* є типовим представником степової зони, за літературними даними він мешкає у дещо ширшому спектрі біотопів. А.О. Шилейко [5] зазначає, що *H. albescens* – це політопний вид, що уникає лише аридних відкритих біотопів і вологих гірських тіснин. Трапляється у чагарникових заростях, на узліссях і скельних виходах. Не виключено, що розташування київської колонії *H. albescens* лише в одному виражено ксерофільному біотопі є випадковим. Можливо також, що ксерофільний південно-західний схил є найсприятливішим для існування цього виду в умовах межі лісостепової зони та зони мішаних лісів.

Визначити джерело потрапляння *H. albescens* на Замкову гору важко, адже гора знаходиться в центрі міста, тому молюски могли потрапити сюди майже будь-яким антропохорним шляхом – з харчовими продуктами, в якості сувеніру, з саджанцями рослин, на будівельних матеріалах тощо. Можна лише зазначити, що без антропогенного фактора розповсюдження молюска *H. albescens* з урочища "Замкова гора" до інших подібних територій м. Києва є практично виключеним, оскільки гора ізолювана міською забудовою.

Одну живу особину *H. albescens* також було виявлено на території Оболонського р-ну м. Києва (вул. Зої Гайдай, двір між будинками № 10 і 12). Виявлена особина знаходилася у саду, розміщеному вздовж висотного будинку поблизу смітника. Обстеження даної території та прилеглих до неї зелених ділянок не виявило інших особин цього виду. Тож імовірно, що ця особина була випадково завезена з півдня разом з харчовими продуктами (на свіжих овочах, зелені тощо) або ж як сувенір до однієї з квартир прилеглого будинку. А пізніше молюск був або викинутий через вікно, або віднесений до смітника зі сміттям, звідки й потрапив на ділянку, де був знайдений. Ця знахідка яскраво ілюструє, з якою легкістю молюски *H. albescens* можуть бути завезені з півдня України до Києва.

Таким чином, вперше було виявлено, що представники виду *H. albescens* час від часу шляхом антропохорії потрапляють до м. Києва і за деяких сприятливих умов можуть тут акліматизуватися. Наявність однієї життєздатної колонії свідчить про велику ймовірність знаходження на території м. Києва або інших населених пунктів центральної, західної та північної України інших колоній або популяцій *H. albescens*. Доцільними вважаються подальші (багаторічні) спостереження за станом виявленої київської колонії.

Автори висловлюють вдячність старшому науковому співробітнику ДПМ НАН України, к.б.н. Ніні В'ячеславівні Сверловій за цінні поради, надані при написанні цього повідомлення.

1. Дідух Я.П., Плюта П.Г. Фітоіндикація екологічних факторів. – К.: Наук. думка, 1994. – 280 с.
2. Король Э.Н., Корнюшин А.В. Обнаружение интродуцированного вида слизней *Krynckillus melanocephalus* (Mollusca, Gastropoda, Stylommatophora) в Киеве и предварительные результаты его гельминтологического исследования // Вестн. зоол. – 2002. – Т. 36, № 6. – С. 57-59.
3. Сверлова Н.В., Мартинов В.В., Мартинов А.В. До вивчення наземної малакофауни (Gastropoda, Pulmonata) південно-східної частини України // Наук. зап. Держ. природозн. музею. – Львів, 2006. – Вип. 22. – С. 35-46.
4. Сверлова Н.В., Хлус Л.Н., Крамаренко С.С. и др. Фауна, экология и внутривидовая изменчивость наземных моллюсков в урбанизированной среде. – Львов, 2006. – 225 с.
5. Шилейко А.А. Наземные моллюски надсемейства Helicoidea фауны СССР. – Л.: Наука, 1978. – 384 с. (Фауна СССР, Моллюски. Т. 3, Вып. 6. Нов. сер. № 117)

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
e-mail: igor_balashov@ukr.net
Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, м. Київ,
e-mail: lynx lynx@ukr.net